

Резюме

Григорчук М.В. Загальнонаукові підходи до розуміння захисту як універсального інструменту відновлення порушеного права.

У статті досліджено теоретико-правові аспекти у підходах до розуміння поняття «правовий захист», проаналізовано матеріальні і процесуальні засади застосування цієї функції права як регулятора суспільних відносин.

Посилаючись на положення юридичних пам'яток античності і документів більш ранніх періодів історичного розвитку (Законів XII-ти таблиць, «Дигестів Юстиніана» і Великої Хартії Вольностей), подається авторське визначення поняття «правовий захист».

Ключові слова: право, правовий захист, Закони XII-ти таблиць, «Дигести Юстиніана», Велика Хартія Вольностей, легітимні засоби примусу.

Резюме

Григорчук М.В. Общенаучные подходы к пониманию защиты как универсального инструмента восстановления нарушенного права.

В статье исследованы теоретико-правовые аспекты в подходах к пониманию понятия правовой защиты, проанализированы материальные и процессуальные основы применения этой функции права как регулятора общественных отношений.

Ссылаясь на положения юридических памятников античности и документов более ранних периодов исторического развития (Законы XII-ти таблиц, «Дигесты Юстиниана» и Великая Хартия Вольностей), подается авторское определение понятия «правовая защита».

Ключевые слова: право, правовая защита, Законы XII-ти таблиц, «Дигесты Юстиниана», Великая Хартия Вольностей, легитимные средства принуждения.

Summary

Hryhorchuk M. General scientific approaches to understanding protection as a universal instrument for the restoration of violated rights.

The article investigates the theoretical and legal aspects in approaches to understanding the concept of legal protection, analyzes the material and procedural principles of the application of this function of law as a regulator of social relations.

Referring to the provisions of the legal monuments of antiquity and documents of the earlier periods of historical development (Laws XII - Tables, "Digesters of Justinian" and the Great Charter of Freedom), the author's definition of the concept of "legal protection" is given.

Key words: law, legal protection, laws of the XII-th tables, Digesty Justinian, the Great Charter of Freedoms, legitimate means of coercion.

УДК 340.15(520)

О.Ю. ІВАНОВ

Олександр Юрійович Іванов, кандидат юридичних наук, викладач Національної академії Служби безпеки України

СТАНОВЛЕННЯ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОЇ ДЕРЖАВНОСТІ В ЯПОНІЇ (I–VII СТ. СТ.): ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Численні історичні та історико-правові дослідження доводять, що процеси становлення державності та її централізації у країнах західної та східної цивілізації суттєво відрізнялися. Більше того, сама сутність державності, її походження, суспільне сприйняття у східних країнах подекуди зовсім не збігаються з їх західними відповідниками. Разом із тим у межах країн східної цивілізації, які сучасні компаративісти та історики права все частіше охоплюють поняттям «східна традиція права», у ході історичного розвитку не склалось єдиної моделі розвитку державотворчих процесів, яка була би спільною для всіх¹. Втім, історія доводить, що в усіх «підсистемах» східної традиції права основоположну роль у становленні державності відігравав вплив відповідних релігійно-філософських систем.

Одна зі східних «підсистем» формування державності розвинулась у країнах, які прийнято називати далекосхідними – у Китаї та Японії. В обох із них протягом тривалого часу існувала велика кількість розрізнених релігійно-філософських течій, які формувалися здебільшого локально і суттєво різнилися між собою. Відтак, неодмінною умовою централізації влади на тому чи іншому історичному етапі виступало встановлення гегемонії однієї із таких течій на загальнодержавному рівні. За таких умов усі складники тієї структури, яку в західній традиції права прийнято називати державним механізмом, трактувались як цілком обумовлені дією вищих надприродних сил. Усі сфери життя суспільства, включаючи й управлінську, цілковито розвивались у лоні конфуціанства, синтоїзму та буддизму.

Дослідження японської державності в ранній період її розвитку неодноразово ставало предметом уваги істориків. Серед них – Л. Васильєв, М. Воробйов, В. Рубель та ін. Окремі праці (Х. Горо, Я. Радуль-Загуловський) відображають історію розвитку релігійно-філософських течій у Японії в аналізований період. У контексті розвитку східної традиції права історію Японії вивчала Ю. Цветкова. Втім, системних досліджень щодо проблем становлення централізованої держави в Японії (зокрема, в історико-правовому аспекті) у науці ще не проводилось.

Враховуючи викладене, **метою** нашої статті є висвітлення особливостей процесу становлення централізованої державності в Японії (I–VII ст.ст.), а також факторів історико-правової дійсності, які впливали на його хід на різних етапах.

Попри суттєві зовнішні відмінності західних та східних шляхів формування, становлення та розвитку державних систем, дослідження останніх здійснюються крізь призму вироблених західною наукою категорій – історичних, історико-правових, теоретико-правових, філософських тощо. За таких умов окремі питання залишаються висвітленими викривлено або неповно. Зокрема, значним надбанням для сучасної історіографії є дослідження Ю. Цветкової «Східна традиція права» – фактично єдина праця, де систематизовано критерії розмежування державно-правових інститутів із використанням історико-правового методу. Основними критеріями для порівняння виступають правовий статус особи, центральної та місцевої влади в державі, а також характерні риси окремих галузей права. Відтак, йдеться виключно про категорії, розроблені в межах західної цивілізації. Сутності ж держави, державної влади і, відповідно, її централізації в межах політико-правової ідеології східної цивілізації автор окремо не розглядає. Однак окрему увагу приділено виділенню та характеристиці окремих груп країн у межах східної традиції права (зокрема, далеосхідних – Китаю та Японії)².

Централізована держава в Японії сформувалася пізніше порівняно з Китаєм і являла собою квінтесенцію державницьких традицій зазначеної «підсистеми» країн східної традиції права. Загалом у науці початковою точкою відліку становлення японської державності прийнято вважати I ст., коли сформувалися перші міжродові союзи. У науковій літературі вони дістали назву чифдоми, або вождівства³, жодна з яких, однак, не є оригінальною. Ці союзи являли собою об'єднання кількох родів зі слабо розвиненими традиціями спільного управління, але уже із достатньо сформованою соціальною стратифікацією. Саме з наявністю останньої дослідники пов'язують свої аргументи на користь формування в досліджуваній період початків японської державності. По суті йдеться про загальноприйнятту в науці схему цього процесу. Вона була сформована головним чином на основі аналізу історії Західної Європи, а тому виникає закономірне питання щодо можливості застосування її висновків при дослідженні становлення японської державності. На наш погляд, економічні чинники слід неодмінно враховувати при характеристиці становлення державницьких інститутів у Японії, однак не абсолютизуючи їх при цьому і оцінюючи виключно в комплексі з місцевими особливостями (насамперед релігійними), про які йтиметься нижче.

Термін «чифдом» – це не оригінальна японська назва. Він має англійське походження (буквальний переклад – «вождь») і є в науці загальноприйнятим при характеристиці протодержавних утворень. Останні позначають перехідний етап від первісного суспільства до державно організованого. У цей час іще існують доволі сильні внутрішньородові зв'язки, однак різні фактори (воєнні, економічні, географічні та ін.) спонукають роди до об'єднання. Система таких факторів визначається відповідно до конкретної місцевої специфіки. Для узгодження спільної діяльності роди, які вирішили сформувати такий союз, на загальних зборах своїх представників обирали вождя. На авторитет останнього якраз і спиралися при вирішенні питань загальної важливості, завдяки чому забезпечувалася стійкість міжродового об'єднання. Враховуючи зазначене, вважаємо, що японські протодержавні утворення цілком підпадають під поняття вождівства і можуть вважатись його різновидом.

Соціальна стратифікація, що склалася у японських вождівствах, походила від системи удзі⁴. Останні являли собою об'єднання людей (домів – ко), які походили від спільного предка. Причому таке походження могло не обов'язково бути реальним. В окремих випадках мала місце також спільна віра членів декількох ко у цей факт. На нашу думку, саме звідси походить культ предків як основа синтоїзму – національної японської релігії, що сформувалась дещо згодом. Залежно від місцевості до складу удзі входила різна кількість ко. Кожен такий дім являв собою велику родину, яка охоплювала всіх кровних родичів за висхідною та низхідною лініями. При цьому в межах кожного удзі була вибудована патріархальна система управління. На чолі удзі стояв удзі-номе, а на чолі ко – катьо. Усі катьо прямо підпорядковувались удзі-номе. Члени ко займалися землеробством у межах своїх відокремлених земельних наділів. Централізація удзі забезпечувалася наявністю в кожному з них спільного для всіх членів релігійного культу, особливого, однак, для конкретного утворення. За таких умов на японських островах у II–III ст. ст. сформувалися прообрази політичних центрів⁵.

Найпотужнішим серед таких утворень на той час вважається Єматай (або Яматай), розташований на північному заході Японського архіпелагу. Історики називають Єматай федерацією, яка складалася з таких дрібніших вождівств, як Цусіма, Ікі, Мацуро, Іто, На, Фумі, Тома і власне Єматай⁶. Географічне розташування Єматаю спричинило слабкість зв'язків (політичних, економічних) між цими утвореннями і центром. Зокрема, дорога з окремих регіонів до центру займала 10–20 діб⁷, що створювало очевидні проблеми для побудови ефективної вертикалі влади. Саме виходячи з цього, дослідники і стверджують про існування Єматаю як федерації. Цей термін вказує на союзний характер цього утворення і в цьому випадку не збігається зі своїм сучасним теоретико-правовим змістом.

Пам'ятки давньокитайської історіографії зафіксували факти обміну посольствами між представниками Єматая та китайськими імператорами часів династії Хань. Перші з таких згадок датуються серединою – другою половиною III століття. Подальший аналіз історичних джерел показує, що такі обміни відбувалися не менше, аніж тричі на рік. При цьому, якщо на початку встановлення відносин між Китаєм та Єматаям лише представники останнього прибували до ханських імператорів із дарами, то вже невдовзі такі дії стали взаємними⁸. Останнє засвідчило фактично визнання авторитетності влади правителів Єматая з боку китайських імператорів. За традиціями конфуціанства як панівної релігійно-філософської системи тогочасного Китаю саме в такий спосіб демонструвалося ставлення імператора до правителя іншого політичного утворення як до рівного собі суб'єкта за статусом.

Однак, незважаючи на визнання авторитетності правителя Єматая з боку Китаю, інші подібні утворення на японських островах його не визнавали, прагнучи взяти всю територію островів під свій контроль. Також у межах самого Єматая не було єдності серед місцевих удзі, кожне з яких прагнуло закріпити за собою верховну владу над усіма іншими. З часом окремі удзі могли здобувати статус кабане – по суті привілейоване становище. Цей статус міг бути або пожалуваним імператором, або переданим у спадок⁹. Масмо також підстави для припущення про те, що в окремих випадках удзі, які були порівняно з іншими політично та економічно могутнішими, могли самі проголосити статус кабане. За таких умов соціального розшарування політична боротьба все більше загострювалася. Сприяло її розвитку ще й те, що китайські та корейські правителі періодично надавали підтримку окремим учасникам конфлікту, яких вважали своїми союзниками з подальшого захоплення влади в Єматая. Внутрішні чвари, поєднані з постійною необхідністю давати відсіч зовнішнім ворогам, дуже сильно ослабили Єматая і призвели до його неминучої ліквідації.

Останні згадки про участь Єматая в політичних процесах датуються серединою IV століття. Цей період характеризувався зовнішньополітичними невдачами правителів династії Вей. Втім, конкретного моменту ліквідації цього політичного утворення джерела не фіксують. Водночас достеменно відомо, що протягом IV ст. його територію було розподілено між трьома кабане¹⁰. Власне Єматая залишився центром невеликого союзу навколишніх територій, деякий час навіть безуспішно намагаючись повернути колишній вплив. Поряд із ним виокремились такі кабане, як Куна і Ямато. Остання за рівнем політичного розвитку переважала інші, а тому в подальшому змогла претендувати на роль нового державницького центру і стала прабатьківщиною Японії як єдиної держави (IV–VII ст. ст.).

Більшість японського населення на той час сповідувала синтоїзм – як зазначалось вище, національну релігію, засновану на тотемних віруваннях. Ця релігія ще не встигла виробити власних концепцій суспільного та державного устрою. Походження влади пов'язувалося з культами духів природи, небесних стихій та померлих предків. Назва самої релігії в перекладі означала «шлях богів»¹¹. Разом із тим, претендуючи на роль панівної релігії, синтоїзм не визнавав іновірців (вважалося, що синтоїстські боги були творцями лише етнічного населення), створюючи очевидні перешкоди для централізації влади в Ямато. Загальне визнання синтоїзму як самостійного віровчення відбулося саме на противагу буддизму і конфуціанству, додатково сприяючи при цьому становленню соборної японської нації.

У IV ст. яматоські війська брали участь у війнах на боці корейського царства Пекче проти сусідніх ворогів останнього. Ці походи були безуспішними, тим самим підірвавши економічне становище корейців. Прагнучи зміцнити свою державність, вони вдалися до освоєння території японських островів. На нових землях сформувався новий клан Кацурагі, який згодом поширив свій вплив на територію Ямато. За таких умов корейцям стала належати вся військово-адміністративна влада в означеному утворенні, у той час як за місцевим правителем залишалися головним чином лише релігійні функції¹².

Окрім корейців, на територію Ямато стікались емігрантські потоки також і з інших державних об'єднань континентальної Азії. Прийшли племена принесли на японські землі буддизм, який, будучи сформованим ще в Давній Індії, був більш досконалим порівняно з синтоїзмом. Буддисти виробили найважливіші засади побудови владного механізму, про що свідчить, наприклад, текст трактату «Артхашастра». Втім, така ситуація призвела до протестів прихильників синтоїзму та загострення їх протистоянь із буддистами. Представники корейської династії Сога намагалися забезпечити єдність держави за рахунок встановлення диктатури, однак безуспішно.

Формування єдиної централізованої держави в Японії пов'язується з поширенням на територію Ямато конфуціанства. Останнє, як зазначалось вище, було офіційною релігійно-філософською системою в Китаї, а тому більшість дослідників відносять його розповсюдження на японських островах до часу їх завоювання династією Тан у VII ст., коли влада Сога остаточно ослабла. Втім, окремі джерела свідчать про те, що це могло відбутись і раніше. Так, поширеною є версія про запровадження в Ямато конфуціанства у III–IV століттях. Разом із тим достеменно зафіксовано, що класичні конфуціанські трактати стали поширюватись на японських островах із V століття. За твердженням японських істориків, з ідеями конфуціанства органічно синтезувались постулати місцевої військової ідеології бусідо («шлях воїна»), сформувавши основу для «ідеальної національної культури». На їх думку, саме завдяки цим процесам стало можливим формування самостійної етнічної спільноти японців на основі розрізнених удзі, яких нараховувалось на той час близько 70 тисяч¹³. Відтак, консолідація японської нації і, відповідно, держави розпочалася з гуртування народу навколо ідей бусідо, адаптованих крізь призму конфуціанства.

Позаяк японці не мали власної писемності, саме в цей час вони почали запозичувати китайську ієрогліфічну систему. Разом із тим, за тою ж таки китайською традицією, при дворі правителя було запроваджено

посаду чиновника, який вів запис історії Ямато¹⁴. З очевидних причин попервах такі посади обіймали представники Китаю, опосередковано поширюючи конфуціанські традиції на японській прабатьківщині. Це, зокрема, відбивалось і на змінах у владному механізмі. Втім, у зазначений період така ситуація лише посилювала релігійний конфлікт яматоїців.

Однак достеменно відомо, що остаточне запровадження конфуціанського укладу в державно-владному механізмі й адміністративно-територіальній системі японської держави пов'язується із виданням принцом китайського походження Сьотоку-тайсі у 604 р. «Законів із 17 статей», відомих також в історіографії як «Законник», «Конституція Шотоку» та «Законоположення». У цьому документі було поєднано буддистські та конфуціанські засади побудови державного устрою, однак із видимою перевагою останніх¹⁵. Серед іншого, там закріплювалося божественне походження імператора, а відтак будь-які тенденції до розбрату в державі розглядалися як такі, що суперечать волі вищих сил. Неодмінно сприяло зміцненню державної влади й положення про те, що призначення претендентів на державні посади має здійснюватися з огляду передусім на їхні розумові здібності (а не, наприклад, на релігійні переконання чи майновий стан).

Безпосередньо ж централізацію влади забезпечувала морально-релігійна установка, відповідно до якої в діяльності владного апарату державні інтереси мають переважати над особистими. «Згода і гармонія – безцінні» – стверджувалось у найпершій статті «Законів...». Водночас визнавалися розбіжності у світогляді між різними суспільними класами, існування яких, однак, не вважалося перешкодою для встановлення загальної гармонії. Ця ідея суголосна з гаслами європейських буржуазних революцій, проте основою забезпечення гармонійного стану в державі вважалася покірність як правителю, так і батькам. Цілісність державної системи, узгоджена діяльність усіх її елементів та злагода серед народу – ці всі аспекти неодмінно пов'язувалися з постійним та циклічним впливом сил природи, а будь-які їх порушення мали неминуче призводити до руйнування всього Всесвіту. «Егоїзм заважає співпраці», – стверджував Сьотоку-тайсі, спираючись на конфуціанський ідеал бездоганного лицаря із високими моральними принципами.

Праведний шлях для народу відповідно до законів природи може вказати лише імператор. Відтак, «байдуже ставлення до імператорських едиктів спричиняє руйнування нації». Імператор Ямато, як і китайський ван, при посіданні трону наділявся небесним мандатом верховного правителя, котрий підкреслював святість і велич його особи¹⁶. Серед іншого, його прерогативою було заохочення та покарання чиновників, що визначалось як втілення «найкращого закону людства» і мало запобігати розвитку повстанських настроїв серед народу. Ці ж функції імператор делегував місцевим чиновникам, відносини з якими, як і з підданими загалом, він неодмінно зобов'язувався будувати на засадах довіри. Здійснення влади розумілось як спільний шлях правителя (а також і його чиновників) з народом, спрямований на досягнення стану загальної гармонії. Разом із тим принцип скликання колективних зборів для спільного вирішення питань загального значення передбачав і синтоїзм. Завдяки цьому ідеї «Законів із 17 статей» успішно здобули високий рівень підтримки серед населення.

Офіційне запровадження конфуціанства в такому вигляді сприяло остаточному об'єднанню японських земель в єдину державу. Остаточо ж централізувати державу вдалося лише за 40 років потому. Так, у 645 р. було розпочато комплекс реформ, які ввійшли в історію під назвою «реформи Тайка». Саме так вони іменуються в історіографії, однак оригінальною є назва «Танква», що в перекладі означає «велика зміна»¹⁷. Ці реформи стосувалися різних аспектів державного, економічного та соціального життя Японії, тим самим остаточно утверджуючи становлення єдиної централізованої держави. На початку 646 р. було проголошено спеціальний маніфест, який визначав їх головні напрями. Зокрема, приватна власність на землю повністю підлягала скасуванню, а разом з приватною власністю – і пов'язана з нею особиста залежність селян. У свою чергу, пореформений адміністративно-територіальний поділ держави не мав відтворювати меж колишніх приватних володінь. Землі ж могли бути надані колишнім власникам лише державою за умови сплати належних податків відповідно до особливої подвірної системи, яка також мала передбачати і дієвий механізм контролю за їх збором¹⁸. У такий спосіб імператор прагнув ослабити впливовість найбільш могутніх кланів, які перешкоджали зміцненню його єдиновладдя на всій території держави. Про успішне досягнення реформами Танква їхньої мети свідчить, зокрема, те, що у другій половині VIII ст. Китай і Корея визнавали всю територію Японських островів цілісною і самостійною в міжнародних відносинах. Стосовно них у дипломатичній документації навіть закріпилася загальна назва Ніхон, яка невдовзі трансформувалася в Японію і стала використовуватись як офіційна.

Реформи Танква після 660 р. стали найважливішим елементом «Рицурьосан» – особливої системи японської політичної організації. Відповідно до запровадженої системи реформаторських заходів у суспільстві стали виділятися категорії вільних (комін) та повноправних громадян (рьомін). Диференціація статусу суспільних верств визначалася характером їх залежності від імператора¹⁹. Останній формував коло своїх найближчих соратників, використовуючи належні йому засоби адміністративного впливу для висловлення нерівномірного ставлення до представників різних кланів (прихильність чи нелояльність визначалася виключно його особистим ставленням до відповідних знатних осіб). Відповідно до поширеної в історіографії думки із запровадженням системи «Рицурьосан» у Японії набула поширення ідеологія легізму²⁰ – давньокитайська філософська система, заснована на культурі адміністративних розпоряджень. Із такою думкою погоджуємося в тій частині, що особисті розпорядження імператора стали набувати найбільш важливого значення для регулювання всіх сфер відносин у державі. Втім, такі розпорядження видавалися в межах конфуціанських і буддистських засад (а деякою мірою – і синтоїзму), а не виключно легізму. Саме квінтесенція

зазначених релігійно-філософських систем сприяла утвердженню централізованої держави в Японії в останній чверті VIII століття.

Таким чином, визначаючи сутність державності в Японії у I–VII ст. ст., слід виходити з того, що зміст цього інституту формувався в контексті релігійно-філософських парадигм синтоїзму, буддизму, конфуціанства та частково легізму. Відтак, його слід трактувати в нерозривному зв'язку із законами розвитку природи. Разом із тим перехід від протодержавної до державної форми організації суспільства на Японських островах відбувався під впливом прийшлих китайських та корейських племінних союзів. Протистояння їх впливу сприяло відносній централізації японських удзі у вигляді політичного союзу Єматай (III–IV ст. ст.), що здобув дипломатичне визнання з боку Китаю. Його правонаступник Ямато (IV–VII ст. ст.) зазнав поширення та впливу буддизму і конфуціанства, найяскравішим відображенням чого були «Законои із 17 таблиць» (604 р.) принца Сьотоку-тайсі. У цьому документі на основі вчень буддизму, конфуціанства та синтоїзму було закладено морально-релігійні основи централізації державної влади через забезпечення злагоди та гармонії у суспільстві. Остаточно централізована японська держава утвердилась через систему реформ Танква (645 р.), що стосувалися перебудови всіх сфер суспільного життя на буддистсько-конфуціанських засадах. Ці реформи стали основою формування «Рицурьосан» – особливої політичної системи централізованої держави, спрямованої на нівелювання впливових японських кланів та підпорядкування їх імператору і, відповідно, забезпечення цілісності його влади.

¹ Цветкова Ю. В. Східна традиція права : навч. посіб. / Ю. В. Цветкова. – К., 2015. – С. 22.

² Там само. – С. 18.

³ Рубель В.А. Японська цивілізація: традиційне суспільство і державність / В.А. Рубель. – К. : Аквілон-Прес, 1997. – С. 43.

⁴ Эйдзиро Х. Социальная история Японии / Х. Эйдзиро. – М., 1935. – С. 8.

⁵ Рубель В.А. Вказана праця. – С. 39.

⁶ Воробьёв М.В. Япония в III–VII вв. / М.В. Воробьёв. – М. : Наука, 1980. – С. 74–79.

⁷ Радуль-Затуловский Я.Б. Конфуцианство и его распространение в Японии / Я.Б. Радуль-Затуловский. – М. – Л., 1947. – С. 196.

⁸ Воробьёв М.В. Вказана праця. – С. 81.

⁹ Эйдзиро Х. Социальная история Японии / Х. Эйдзиро. – М., 1935. – С. 11.

¹⁰ Воробьёв М.В. Вказана праця. – С. 107.

¹¹ Рубель В.А. Вказана праця. – С. 47.

¹² Там само. – С. 52.

¹³ Радуль-Затуловский Я.Б. Вказана праця. – С. 179.

¹⁴ Рубель В.А. Вказана праця. – С. 48.

¹⁵ Николаев А.А. Очерки по истории японского народа / А.А. Николаев. – СПб. : Издательство «Общественной пользы», 1905. – С. 17–19.

¹⁶ Васильев Л.С. История Востока : учеб. в 2 т. / Л.С. Васильев. – М. : Высшая школа, 1998. – Т. 1. – С. 188.

¹⁷ Николаев А.А. Вказана праця. – С. 19.

¹⁸ Воробьёв М.В. Вказана праця. – С. 187.

¹⁹ Горо Х. История японского народа / Х. Горо. – М. : Изд-во иностр. лит., 1957. – С. 37.

²⁰ Пасков С.С. Япония в раннее Средневековье (VII – XII вв.) / С.С. Пасков. – М. : Изд-во «Наука», 1987. – С. 31.

Резюме

Иванов О.Ю. Становлення централізованої державності в Японії (I–VII ст. ст.): історико-правовий аспект.

У статті розглядаються процеси, пов'язані з формуванням централізованої держави в Японії протягом I–VII ст. ст., та фактори, які впливали на їх хід. Особливу увагу приділено дослідженню впливу релігійно-філософських систем на японське державотворення.

Ключові слова: Єматай, Ямато, конфуціанство, буддизм, синтоїзм.

Резюме

Иванов А.Ю. Становление централизованной государственности в Японии (I–VII в. в.): историко-правовой аспект.

В статье рассматриваются процессы, связанные с формированием централизованного государства в Японии на протяжении I–VII в. в., и факторы, влиявшие на их ход. Особое внимание уделено исследованию влияния религиозно-философских систем на становление японского государства.

Ключевые слова: Ематай, Ямато, конфуцианство, буддизм, синтоизм.

Summary

Ivanov O. Japanese Centralized State Incipience (I–VII centuries): historical and legal aspects.

The article deals with the processes relating Japanese centralized state incipience during I–VII centuries. Range of issues influencing those processes has been examined too. The way existing religious and philosophical systems affected Japanese state formation has been profoundly analyzed.

Key words: Yamatay, Yamato, Confucianism, Buddhism, Shintoism.